

ВОЛИНЕЦЬ Р. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 343.214

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ БЕЗПОСЕРЕДНІХ ОБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ФОНДОВИЙ РИНОК

Статтю присвячено питанням визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, які посягають на ринок цінних паперів та передбачені статтями 199, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 Кримінального кодексу України, а також висловлено власну думку щодо вирішення цього питання.

***Ключові слова:** об'єкт злочину, основний безпосередній об'єкт злочину, фондовий ринок, ринок цінних паперів, фінансова система.*

Статья посвящена вопросам определения основных непосредственных объектов преступлений, посягающих на рынок ценных бумаг и предусмотренных статьями 199, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 Уголовного кодекса Украины, а также высказана собственная позиция по решению этого вопроса.

***Ключевые слова:** объект преступления, основной непосредственный объект преступления, фондовый рынок, рынок ценных бумаг, финансовая система.*

The article is devoted to questions of determination of the main direct objects of crimes encroaching upon the securities market and stipulated by Articles 199, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 of the Criminal Code of Ukraine, and also developed own approach to address this issue.

***Key words:** object of crime, main direct object of crime, stock market, securities market, financial system.*

Вступ. З метою належної кримінально-правової охорони фондового ринку, який виступає важливим елементом мобілізації національних та зарубіжних заощаджень і трансформації їх в інвестиційні ресурси, у Кримінальному кодексі України (далі – КК) було закріплено низку кримінально-правових норм, серед яких – ст. ст. 199, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 КК. Усі ці статті передбачають кримінальну відповідальність за злочини, які посягають на ринок цінних паперів [1, с. 188; 2].

Дослідження ознак складів злочинів, які посягають на фондовий ринок, у своїх роботах проводили П.П. Андрушко, Д.Л. Виговський, О.О. Дудоров, О.О. Кашкаров, В.М. Киричко, Н.О. Лопашенко, О.І. Перепелиця, Г.О. Русанов, А.Ю. Рябова, Л.К. Савюк, О.Б. Сахарова, С.І. Селецький, Є.Л. Стрельцов, Я.В. Ступник, В.Я. Тацій, В.Р. Щавінський та інші вітчизняні та зарубіжні вчені. Проте й до сьогодні деякі з цих питань залишаються остаточно не вирішеними та носять дискусійний характер. Серед них – питання визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, які посягають на фондовий ринок.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення правового аналізу наукових позицій, спрямованих на визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, які посягають на ринок цінних паперів, а також висловлення власної думки щодо вирішення цього питання.

Результати дослідження. Аналіз юридичної літератури свідчить про те, що існує ряд підходів науковців до розуміння безпосередніх об'єктів злочинів проти фондового ринку. Так, А.М. Ришелюк вважає, що основним об'єктом злочину, передбаченого ст. 199 КК, є встановлений законом порядок формування і функціонування грошової системи України як частини економічної системи нашої держави. Його додатковим факультативним об'єктом можуть виступати відносини власності. У свою чергу, об'єктом злочину, передбаченого ст. 222-1 КК, є порядок обігу цінних паперів, а злочину, передбаченого ст. 223-1 КК – встановлений порядок випуску цінних паперів, додатковим обов'язковим об'єктом – відносини власності. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 223-2 КК, є встановлений законодавством порядок обліку іменних цінних паперів, а додатковим факультативним об'єктом – відносини власності. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 224 КК, – встановлений законом порядок виготовлення та обігу недержавних цінних паперів. Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 232-1 КК, на думку науковця, є встановлений порядок здійснення господарської діяльності в частині забезпечення нормального функціонування ринку цінних паперів. Додатковим обов'язковим об'єктом є відносини власності, додатковим факультативним об'єктом можуть бути відносини добросовісної економічної конкуренції. Нарешті, основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 232-2 КК, є порядок обігу цінних паперів у частині забезпечення прав інвесторів у цінні папери. Додатковим обов'язковим об'єктом є відносини власності [13, с. 568, 676, 679, 684, 687, 704, 707].

Д.Л. Виговський та К.А. Голдзіцький зазначають, що безпосереднім об'єктом злочину є: у ст. 199 КК – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини щодо встановленого законом порядку формування та функціонування грошової системи України як частини економічної системи держави; у ст. 222-1 КК – суспільні відносини щодо державного регулювання ринку цінних паперів, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом виступають інтереси держави, окремих фізичних або юридичних осіб із приводу легітимної діяльності фондового ринку України та роботи фондової біржі; у ст. 223-1 КК – суспільні відносини у сфері, пов'язаній з випуском та обігом цінних паперів, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом виступає порядок виникнення і виконання майнових зобов'язань; у ст. 223-2 КК – встановлений порядок обліку цінних паперів, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом виступають майнові інтереси осіб – власників цінних паперів; у ст. 224 КК – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, пов'язані з обігом недержавних цінних паперів; у ст. 232-1 КК – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини щодо встановленого порядку здійснення господарської діяльності в частині забезпечення нормального функціонування ринку цінних паперів, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом виступають суспільні відносини власності; у ст. 232-2 КК – суспільні відносини у сфері захисту прав інвесторів у цінні папери [6, с. 206, 237, 238, 239, 245, 247].

На нашу думку, запропоновані А.М. Ришелюком, Д.Л. Виговським та К.А. Голдзіцьким визначення основних безпосередніх об'єктів досліджуваних злочинів викликають деякі зауваження. Так, визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених ст. ст. 222-1, 232-1 та 232-2 КК, потребують уточнення, а у визначенні основного безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 224 КК, що запропонували Д.Л. Виговський та К.А. Голдзіцький, залишено поза увагою, що він посягає також на встановлений порядок виготовлення недержавних цінних паперів. Крім того, визначення основного безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 199 КК, також є не зовсім повним. Провівши дослідження проблем кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів, О.О. Кашкаров дійшов, на нашу думку, цілком обґрунтованого висновку, що ст. 199 КК є поліоб'єктним деліктом (який слід відрізнити від поняття багатооб'єктного складу злочину), оскільки винна особа, залежно від предмету злочину, передбаченого цією статтею, посягає на різні суспільні відносини. Так, виконуючи одне з діянь, передбачених об'єктивною стороною злочину, що аналізується, предметом якого виступають державні цінні папери, винний робить замах, по-перше, на кредитні відносини, оскільки державні цінні папери встановлю-

ють певні боргові зобов'язання між суб'єктами, по-друге, – на бюджетну систему України, оскільки основною метою емісії державних цінних паперів є залучення тимчасово вільних засобів господарюючих суб'єктів і населення для поповнення бюджету держави, але грошова система держави при цьому не ставиться під загрозу спричинення шкоди. У свою чергу, безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 224 КК, на думку науковця, є конкретні суспільні відносини у сфері випуску та обігу недержавних цінних паперів суб'єктами, які мають на те право. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 232-1 КК, є конкретні суспільні відносини, що складаються у сфері інформаційного забезпечення діяльності на ринку цінних паперів. Крім того, обов'язковим додатковим об'єктом злочинів, передбачених ст. ст. 199 та 224 КК, є право власності інвесторів та емітентів тому, що цінні папери надають певні права, а у випадках їхньої підробки такі права не надаються, водночас основним додатковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 224 КК, також виступає авторитет суб'єктів господарювання, які проводять випуск або видачу цінних паперів, тому що в даному випадку підривається довіра до їхньої господарської діяльності [4, с. 66, 67, 68, 69].

Втім, висловлена О.О. Кашкаровим позиція також не може вважатися беззаперечною. Перш за все, науковець не зовсім послідовно підходить до визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених ст. ст. 199 та 224 КК. За його логікою, виконуючи одне з діянь, закріплених у статті 224 КК, винний також мав би вчиняти замах на кредитні відносини, оскільки недержавні цінні папери, як і державні, встановлюють певні боргові зобов'язання між суб'єктами. Проте він по-іншому визначає об'єкт цього злочину. Вважаємо, що бюджетна система України також не виступає основним об'єктом злочину, передбаченого ст. 199 КК, оскільки дохідна її частина не завжди формується за рахунок розміщення державних цінних паперів. На думку науковця, додатковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 224 КК, також виступає авторитет суб'єктів господарювання, які проводять випуск або видачу цінних паперів. Тоді, за його логікою, додатковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 199 КК, мав би виступати авторитет держави в особі державних органів та державних підприємств, установ, організацій, чий цінні папери були підроблені.

Провівши дисертаційне дослідження, присвячене кримінально-правовій характеристиці виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї, С.І. Марко також зазначає, що цей злочин заподіює шкоду або загрожує спричиненню істотної шкоди декільком групам суспільних відносин. Він вважає, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері обігу грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї, забезпечення монополії держави на їх випуск, авторитет держави в цілому як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. При цьому суспільні відносини у сфері власності виступають обов'язковим факультативним об'єктом [9, с. 65–66]. На нашу думку, науковець не зовсім повно визначив основний безпосередній об'єкт цього злочину, оскільки залишив поза увагою, що він посягає також на встановлений порядок виготовлення, серед іншого, державних цінних паперів. Крім того, монополія на випуск грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї є правом держави, а тому входить у зміст відносин у сфері виготовлення та обігу грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї.

В.Я. Тацій, В.М. Киричко та І.О. Перепелиця пишуть про те, що основними безпосередніми об'єктами злочинів є: у ст. 199 КК – суспільні відносини у сфері фінансової системи України, а також інших країн у випадку підробки їх валюти; у ст. 222-1 КК – суспільні відносини, які виникають під час обігу цінних паперів та інших фінансових інструментів на фондовій біржі й забезпечують встановлений законом порядок такого обігу та захист прав і законних інтересів учасників фондового ринку й інвесторів у цінні папери, а додатковим факультативним об'єктом – відносини власності; у ст. 223-1 КК – суспільні відносини, які виникають у разі розміщення цінних паперів на первинному ринку цінних паперів (коли цінні папери переходять до перших власників) і забезпечують встановлений законом порядок такого розміщення та захист прав інвесторів у цінні папери; у ст. 223-2 КК –

суспільні відносини у сфері обліку цінних паперів, їх емітентів, власників та прав на них інших осіб; у ст. 224 КК – суспільні відносини у сфері обігу недержавних цінних паперів; у ст. 232-1 КК – суспільні відносини, що виникають із приводу розкриття та використання інформації на фондовому ринку і забезпечують для всіх учасників ринку справедливі умови для торгівлі цінними паперами на основі однакової інформації про цінні папери та їх емітентів; у ст. 232-2 КК – суспільні відносини у сфері захисту прав інвесторів у цінні папери [8, с. 203, 249, 251, 253, 254, 256, 259].

Як ми бачимо, правники доволі широко формулюють основний безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 199 КК, що дозволяє охопити всі цінності, які підлягають кримінально-правовій охороні за цією статтею. Близькими до наведеного визначення основного безпосереднього об'єкта є позиції В.І. Тютюгіна, О.Д. Комарова, М.А. Рубашенко, які пишуть, що безпосереднім об'єктом цього злочину є кредитно-фінансова система України або інших країн (у випадках підробки їх валюти) [16, с. 76]¹ та А.В. Шевчука, М.Д. Дякур, на думку яких, безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері кредитно-грошової системи України, а також інших країн у разі підробки їх валюти [17, с. 132], а також А.В. Савченка, який під безпосереднім об'єктом цього злочину розуміє встановлений законодавством порядок формування та функціонування кредитно-грошової системи України [13, с. 392]. Проте, як слушно зазначає С.І. Марко, кредитно-фінансова система – дуже широке поняття, яке включає в себе сукупність фінансових, інвестиційних та кредитних інститутів держави. Фінансову систему України становлять: загальнодержавні централізовані фонди (державний бюджет); фінанси підприємницьких структур; централізовані фонди цільового призначення; резервні страхові фонди; фінансовий ринок та державний кредит. Кредитна система – це сукупність кредитних установ, які мобілізують тимчасово вільні кошти підприємств, організацій, населення і спрямовують їх в інтересах розвитку національної економіки. Злочин, передбачений ст. 199 КК, звісно, заподіює шкоду кредитно-фінансовій системі, точніше суспільним відносинам у кредитно-фінансовій сфері, однак суть безпосереднього об'єкта є дещо вужчою [10, с. 64–65].

Мабуть, керуючись подібними міркуваннями, Я.В. Ступник пише, що основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 199 КК, є фінансово-кредитна система України (та робить уточнення) в частині встановленого порядку випуску та обігу грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів, а додатковим – право власності [15, с. 222]².

На нашу думку, такий підхід також потребує уточнення. Фондовий ринок є складовою частиною фінансового ринку і фінансової системи. Отже, фінансова (фінансово-кредитна) система в частині встановленого порядку випуску та обігу державних цінних паперів – це, власне кажучи, фондовий ринок, який слід прямо називати, визначаючи безпосередні об'єкти злочинів, передбачених ст. ст. 199, 222-1, 223-2, 223-2, 224, 232-1 та 232-2 КК.

П.П. Андрушко вважає, що безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 199 КК, є встановлений (визначений) законодавством порядок виготовлення і використання національної валюти України, іноземної валюти, державних цінних паперів та білетів державної лотереї; передбаченого ст. 223-1 КК – порядок складання і подання Державній (зараз – Національній) комісії з цінних паперів та фондового ринку документів для реєстрації випуску цінних паперів, а додатковим (обов'язковим) об'єктом – матеріальні інтереси інвесторів у цінні папери; ст. 223-2 КК – встановлений законодавством порядок ведення системи реєстру та депозитарного обліку власників іменних цінних паперів; ст. 224 КК –

¹ Свого часу Верховний Суд України також зазначав, що об'єктом злочину, передбаченого ст. 79 «Виготовлення або збут підроблених грошей цінних паперів чи білетів державних лотерей» КК України 1960 р., є кредитно-фінансова система (п. 4 постанови Пленуму ВСУ від 12 квітня 1996 р. № 6 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів»).

² Свого часу О.О. Дудоров також вважав безпосереднім об'єктом виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї фінансово-кредитну систему України в частині встановленого порядку випуску та обігу грошей, державних цінних паперів і білетів державної лотереї [6, с. 194].

встановлений порядок виготовлення та використання недержавних цінних паперів у сфері господарської діяльності; ст. 232-1 КК – порядок використання інсайдерської інформації емітента цінних паперів та його матеріальні інтереси, а також матеріальні інтереси інвесторів у цінні папери; ст. 232-2 КК – встановлений законодавством про фондовий ринок порядок надання емітентом цінних паперів інвесторам у цінні папери, в тому числі надання акціонерам інформації про фінансово-господарську діяльність емітента цінних паперів [11, с. 599, 853, 861, 867, 931, 937].

На думку О.О. Дудорова, основним безпосереднім об'єктом досліджуваних злочинів виступає фондовий ринок у певній його частині: у частині встановленого порядку виготовлення та обігу державних цінних паперів, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 199 КК (предметом якого виступають державні цінні папери); у частині встановленого порядку емісії цінних паперів, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 223-1 КК; у частині встановленого порядку обліку цінних паперів, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 223-2 КК; у частині встановленого порядку виготовлення та обігу недержавних цінних паперів, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 224 КК; у частині встановленого порядку обігу інсайдерської інформації, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 232-1 КК; у частині встановленого порядку ціноутворення на ринку цінних паперів, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 222-1 КК; у частині встановленого порядку обігу інформації про емітента як учасника фондового ринку, якщо вчинено злочин, передбачений ст. 232-2 КК. При цьому додатковим об'єктом цих злочинів виступає власність, а злочину, передбаченого ст. 232-1 КК, – також засади добросовісної конкуренції [5, с. 451, 467, 469, 472, 482, 484; 9, с. 278, 285, 287, 288, 289, 291].

На нашу думку, більш обґрунтованими з наведених є підхід О.О. Дудорова, який фактично узгоджується із запропонованим підходом П.П. Андрушка, проте він точніше враховує ознаки терміну «фондовий ринок» розроблений економічною теорією, демонструє нерозривний зв'язок безпосередніх об'єктів досліджуваних злочинів з видовим об'єктом. Проте і цей підхід підлягає уточненню. Отже, враховуючи положення зазначених підходів, перейдемо до визначення та характеристики безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених ст. ст. 199, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1 та 232-2 КК, використовуючи при цьому концепцію «об'єкт злочину – соціальні цінності» [1].

Виходячи з позиції вищезазначеної концепції, потерпілими від злочину, передбаченого ст. 199 КК у частині незаконних дій з державними цінними паперами (складником основного безпосереднього об'єкта цього злочину), слід визнавати таких учасників фондового ринку, як інвестори в державні цінні папери, в тому числі інституційні інвестори, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення якоїсь зі злочинних дій із державними цінними паперами, що входять до об'єктивної сторони розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод інвесторів, у тому числі інституційних інвесторів, у державні цінні папери відбувається у процесі їх взаємодії з іншими учасниками фондового ринку, і, в першу чергу, з емітентами цінних паперів та особами, що видали неемітовані цінні папери. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються під час виготовлення та обігу державних цінних паперів. У випадку виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту, а також збуту незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених державних цінних паперів, особи, які взагалі не є суб'єктами соціальних зв'язків, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, здійснюють зовнішній вплив на ці соціальні зв'язки та призводять до їх розриву.

У свою чергу, потерпілими від злочину, передбаченого ст. 222-1 КК, можуть бути будь-які учасники фондового ринку, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення якогось зі злочинних діянь, що входять до об'єктивної сторони розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод учасників фондового ринку відбувається у процесі їх взаємодії між собою на фондовій біржі. Така взаємодія відбувається через

соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються у процесі ціноутворення на ринку цінних паперів. У разі вчинення злочину, передбаченого ст. 222-1 КК, соціальні зв'язки, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, розриваються суб'єктом, який здійснює внутрішній вплив на них (наприклад, учасником торгів на фондовій біржі).

Переходячи до злочину, передбаченого ст. 223-1 КК, слід зазначити, що потерпілими від нього виступають інвестори в цінні папери, в тому числі інституційні інвестори, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення злочинного діяння, передбаченого об'єктивною стороною розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод інвесторів, у тому числі інституційних інвесторів, у цінні папери відбувається у процесі їх взаємодії з емітентами цінних паперів. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються у процесі публічного або приватного розміщення недержавних цінних паперів. У випадку внесення завідомо неправдивих відомостей в документи, які подаються для реєстрації випуску недержавних цінних паперів, уповноважена особа, будучи суб'єктом соціальних зв'язків, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, здійснює внутрішній вплив на ці соціальні зв'язки та призводить до їх розриву.

Якщо говорити про злочин, передбачений ст. 223-2 КК, то потерпілим від нього виступають такі інвестори в цінні папери, як власники цінних паперів у бездокументарній формі, в тому числі власники іменних цінних паперів, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення одного зі злочинних діянь, передбачених об'єктивною стороною розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод власників цінних паперів у бездокументарній формі, в тому числі власників іменних цінних паперів, відбувається у процесі їх взаємодії з емітентами цінних паперів, Центральним депозитарієм цінних паперів, депозитарними установами та іншими учасниками депозитарної системи України. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин щодо обліку цінних паперів, прав на цінні папери і прав за цінними паперами та їх обмежень. У випадку невнесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку, уповноважена особа, будучи суб'єктом соціальних зв'язків, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, здійснює внутрішній вплив на ці соціальні зв'язки та призводить до їх розриву (наприклад, змінює свій статус на фондовому ринку та виключає себе з кола відносин, що існують на ньому, або видає акт реалізації чи застосування норми права, що змінює такі соціальні зв'язки на фондовому ринку, або утримується від вчинення певного діяння).

Потерпілим від злочину, передбаченого ст. 224 КК, слід визнавати таких учасників фондового ринку, як інвестори в недержавні цінні папери, в тому числі інституційні інвестори, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення якоїсь зі злочинних дій, що входять до об'єктивної сторони розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод інвесторів, у тому числі інституційних інвесторів, у недержавні цінні папери відбувається у процесі їх взаємодії з іншими учасниками фондового ринку і, в першу чергу, з емітентами цінних паперів та особами, що видали неемітовані цінні папери. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються під час виготовлення та обігу недержавних цінних паперів. У випадку виготовлення з метою збуту чи використання іншим чином підроблених недержавних цінних паперів, особи, які взагалі не є суб'єктами соціальних зв'язків, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, здійснюють зовнішній вплив на ці соціальні зв'язки та призводять до їх розриву.

Переходячи до злочину, передбаченого ст. 232-1 КК, слід зазначити, що потерпілим від нього виступають емітенти цінних паперів, інвестори в цінні папери та професійні учасники

фондового ринку, чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення якогось зі злочинних діянь з інсайдерською інформацією, що входять до об'єктивної сторони розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод учасників фондового ринку відбувається у процесі їх взаємодії між собою та третіми особами. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються у процесі зберігання, обігу та використання інсайдерської інформації. У разі вчинення злочину, передбаченого ст. 232-1 КК, соціальні зв'язки, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, можуть бути розірвані як суб'єктом, який здійснює внутрішній вплив (наприклад, посадові особи емітента) так і суб'єктом, який здійснює зовнішній вплив на них (наприклад особи, які ознайомилися з інсайдерською інформацією неправомірним шляхом).

Нарешті, потерпілим від злочину, передбаченого ст. 232-2 КК, є інвестори в цінні папери (в тому числі акціонери), чії потреби й інтереси, гарантовані відповідними правами та свободами, передбаченими чинним законодавством України, не були задоволені в результаті вчинення якогось зі злочинних діянь з інформацією про діяльність емітента, що входять до об'єктивної сторони розглядуваного складу злочину. При цьому реалізація прав і свобод інвесторів у цінні папери (в тому числі акціонерів) відбувається у процесі їх взаємодії зі службовими особами емітента. Така взаємодія відбувається через соціальні зв'язки на фондовому ринку, що набувають форми правовідносин, які реалізуються у процесі обігу інформації про емітента як учасника фондового ринку. У разі вчинення злочину, передбаченого ст. 232-2 КК, розрив соціальних зв'язків, що «забезпечують» функціонування фондового ринку, відбувається, коли винна особа, яка виступає їхнім суб'єктом, здійснюючи внутрішній вплив на них, видає акт реалізації норми права, що змінює такі соціальні зв'язки на фондовому ринку, або утримується від вчинення певної дії.

Висновки. Проведений аналіз наукових підходів до визначення основних безпосередніх об'єктів злочинів, що посягають на фондовий ринок, та відповідальність за вчинення яких передбачена ст. ст. 199, 222-1, 223-1, 223-2, 232-2, 232-2 КК, дозволив зробити висновок про неоднозначність вирішення цього питання в юридичній літературі. На підставі проведеного аналізу було висловлено власну думку щодо вирішення цього питання, суть якої полягає в тому, що всі злочини, передбачені цими статтями, посягають на окремі складники фондового ринку.

Список використаних джерел:

1. Андрушко П.П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. Адвокат. 2011. № 12. С. 3–10.
2. Волинець Р. Система злочинів у сфері господарської діяльності з урахуванням останніх змін кримінального законодавства. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 11. С. 184–189.
3. Волинець Р.А. Система злочинів проти фондового ринку за законодавством України та деяких європейських країн. Правові новели. 2017. № 3. С. 125–130.
4. Кашкаров О.О. Проблеми кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів: монографія. Х.: Формат плюс, 2008. 186 с.
5. Кримінальне право (Особлива частина): підручник у 2 т. / Данилевський А.О., Калмиков Д.О., Хавронюк М.І. та ін.; за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Луганськ: Елтон-2, 2012. Т. 1. 780 с.
6. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Гришук В.К., Волкотруб С.Г., Омельчук О.М., Виговський Д.Л. та ін.; за ред. В.К. Гришука, О.М. Омельчука. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. 642 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А. та ін.; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. К.: Юридична думка, 2004. 656 с.

8. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-е вид. К.: Право, 2015. 680 с.
9. Кримінальне право: Особлива частина: підручник / Зеленев Г.М., Карчевський М.В., Письменський Є.О., Хавронюк М.І. та ін.; за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. 2-ге вид. К.: Дакор, 2013. 786 с.
10. Марко С.І. Кримінально-правова характеристика виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї: дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08. Львів, 2009. 220 с.
11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / за заг. ред. Андрушка П.П., Гончаренка В.Г., Фесенка Є.В. К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. Т. 1. 964 с.
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Дудоров О.О., Навроцький В.О., Ришелюк А.М. та ін.; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.
13. Савченко А.В., Кузнецов В.В., Штанько О.Ф. Сучасне кримінальне право України: курс лекцій. К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2005. 640 с.
14. Сасенко В.В. Правове регулювання використання інсайдерської інформації на ринку цінних паперів: дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.04. К., 2002. 250 с.
15. Ступник Я.В. Кримінальне право України. Особлива частина: навчально-методичний посібник. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 716 с.
16. Тютюгін В.І., Комаров О.Д., Рубашенко М.А. Кримінальне право. Особлива частина: посібник для підготовки до іспитів. Х.: Право, 2017. 160 с.
17. Шевчук А.В., Дякур М.Д. Кримінальне право України (Особлива частина): навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. 472 с.

